

جایزه هانس کریستیان آندرسن (HCA) ۲۰۰۸ و عملکرد گروه داوران^۱

زهرة قايینی
جمال الدين اكرمی

اشاره:

زهرة قايینی، سرپرست

«مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

ایران»، و یکی از دو نویسنده کتاب ۱۰ جلدی

«تاریخ ادبیات کودکان در ایران»، است.

زهرة قايینی هم‌چنین یکی از اعضای گروه داوران هانس

کریستیان آندرسن (HCA) در سال ۲۰۰۲ و ۲۰۰۴، و رئیس

گروه داوران این جایزه در سال ۲۰۰۸ می‌باشد.

دغدغه اصلی زهرة قايینی، به ویژه بر گسترش نقش IBY در

ارتقای درک بین‌المللی از طریق کتاب‌های کودکان و اعطای

جایزه هانس کریستیان آندرسن متمرکز است. در این

مقاله، وی روش‌های تبادل نظر و مراحل تصمیم‌گیری

گروه داوران را در اعطای جایزه آندرسن

۲۰۰۸ مطرح می‌کند.

جایزه هانس کریستیان آندرسن (HCA) یک رقابت بین‌المللی است و یک گروه از داوران بین‌المللی، برندگان این جایزه را مشخص می‌کند. هر شعبه ملی IBBY حق دارد یک نویسنده و یک تصویرگر را به عنوان نامزد دریافت جایزه معرفی کند. اما روشن است که امکان مطالعه همه کتاب‌ها به زبان اصلی آن وجود ندارد و همه آن‌ها نمی‌تواند به زبانی که برای گروه داوری قابل خواندن باشد، ترجمه شود. نویسندگان و تصویرگران شرکت‌کننده در این مسابقه، اغلب به کشورهای تعلق دارند که از زبان و فرهنگ نه‌چندان شناخته شده‌ای برخوردارند و در میدان نشر جهانی، از اهمیت کم‌تری بهره‌مندند. کتاب‌هایی که عمدتاً به کشورهای غربی تعلق نداشته باشد، شانس کم‌تری برای ترجمه شدن و ورود به بازار بین‌المللی دارد.

در این‌جا با یک دوگانگی روبه‌رو هستیم. از یک‌سو کتاب‌های ترجمه شده، از میان آثار برجسته‌ای انتخاب شده که گستره جهانی ادبیات کودک را غنی می‌سازد و از سوی دیگر، وظیفه دارد کودکان را با فرهنگ‌های دیگر آشنا سازد. در واقع بخش گسترده‌ای از کتاب‌ها، از نسخه‌های ترجمه شده به زبان انگلیسی برگردانده شده و دامنه معرفی فرهنگ‌های گوناگون جهان به کودکان، بسیار محدود است.

علی‌رغم این واقعیت، از آن‌جا که اعطای جایزه آندرسن، عرصه یک رقابت بین‌المللی است، راهکارهایی باید جست‌وجو شود که آثار نامزد شده از فرهنگ‌های دیگر نیز از شانس کافی برخوردار شود. در میان اعضای گروه انتخاب آثار، شعبه‌های ملی را تشویق کرده‌ام که ضمن برخوردار شدن از دانش کافی درباره ادبیات کودکان سرزمین خودشان، بر روی شخصیت‌هایی متمرکز شوند که از درکی عمیق درباره ادبیات کودکان فرهنگ‌های دیگر برخوردارند.

از آن‌جا که من دو بار عضو گروه داوران جایزه آندرسن بوده‌ام، می‌دانستم که گروه داوران به زمان کافی برای خواندن این همه کتاب نیاز دارند (چیزی نزدیک به ۶۰۰ کتاب)، به همین دلیل به کمیته اجرایی IBBY پیشنهاد کردم زمان مطالعه و بررسی کتاب‌ها افزایش یابد؛ از این‌رو دریافت و بررسی آثار نامزده شده را سه ماه جلوتر از سال‌های پیش آغاز کردیم. این کار، به اعضای گروه داوران فرصت می‌داد تا آن‌ها مترجمانی برای برگرداندن متن کتاب‌هایی که زبانش را نمی‌دانستند، بیابند. هر چند این فرصت امکان بررسی آثار بیشتر کاندیداها را در اختیار ما می‌گذاشت، اما نسخه‌های کافی از این آثار برای همه اعضا وجود نداشت و اساساً برخی از آن‌ها چاپ نشده بود. در این مورد شعبه روسی IBBY ترتیبی داد تا CDهایی از آثار کاندیداهاشان در اختیار ما قرار گیرد تا امکان بررسی کافی بر روی آن‌ها وجود داشته باشد.

معیارها

در طول سالیان گذشته، گروه داوران از معیارهای مشخصی در انتخاب آثار پیروی می‌کردند: «عمدتاً جایزه آندرسن به نویسنده و تصویرگری داده می‌شود که آثارشان از ارزش‌های برجسته‌ای برخوردار است و سهم فزاینده‌ای در ادبیات کودکان و نوجوانان دارند و همراهی متن و تصویر در آثار آن‌ها به چشم می‌خورد.»

اگرچه معیارهای کلی انتخاب آثار برای گروه داوران آندرسن ۲۰۰۸ فرستاده شده بود، اما فرصت تازه‌ای پیش آمد تا آن‌ها از طریق وبلاگی که به این منظور راه‌اندازی شده بود، معیارهای مشخص خود را به بحث و تبادل نظر بگذارند. از آن‌جا که معیارهای اولیه بسیار کلی بود، طبیعتاً برداشت‌های متفاوتی از آن دریافت می‌شد. هر چند گروه داوران در هر دوره تغییر می‌کند، اما دیدگاه‌های مطرح شده عمدتاً از همانندی برخوردار است. بررسی بیشتر نشان می‌دهد که هم‌پوشانی قابل ملاحظه‌ای میان نامزدهای دریافت جایزه آندرسن و جایزه یادبود آسترید لیندگرن (Astrid Lindgren) وجود دارد و گرایش مشخصی در این زمینه به چشم می‌خورد. این نکته نشانگر آن است که همه آثار ارائه شده از برجستگی خاصی برخوردارند، هنرمندانه تصویرگری شده‌اند و از کتاب‌سازی زیبایی بهره برده‌اند؛ اما روشن است که دیدگاه‌های گوناگون، می‌تواند برندگان نهایی را متفاوت سازد و ارزش کار آثار غیر برنده کم از آن‌هایی که انتخاب شده‌اند، نیست.

بیشتر کتاب‌هایی که برنده جایزه‌های بین‌المللی هستند، پیش از آن در بازارهای بین‌المللی شناخته شده‌اند و اغلب آن‌ها در کشورهای اروپایی یا امریکای شمالی منتشر شده، مسئولیت کشف ارزش ادبی و کیفیت کتاب‌هایی که در بازارهای جهانی شناخته نشده‌اند، برای گروه داوران و وظیفه‌ای سنگین به شمار می‌رود.

این نگرانی در میان گروه داوران پیشین نیز به چشم می‌خورد. پاتریشیا کرامپتون (Patricia Crampton)، که سال‌ها داور انگلیسی جایزه آندرسن بوده، در سال ۱۹۸۴ چنین می‌نویسد: «کدام کار درست‌تر است؟ این که فقط در جست‌وجوی متن‌های بسیار برجسته باشیم (کار عادلانه‌ای که فکر می‌کنم به خاطر کودکان صورت می‌گیرد) و یا تلاش کنیم جایزه آندرسن به عنوان عاملی برای تشویق و پیشرفت پدیدآورندگان کتاب و ابراز همدلی‌مان با تلاش‌های آنان، به این‌سو-آن‌سو سفر کند و چشم‌انداز اهداف جایزه را گسترش دهد؟»

و جفری گرت (JeffreyGarrett) که در سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۶ رئیس گروه داوران بوده، در سال ۱۹۹۳ چنین ابراز نظر می‌کند: «ما باید سهم نویسندگان و تصویرگران جهانی را گسترش دهیم و آثار آنان را بیشتر بخوانیم. ما باید از کسانی که به عنوان نویسندگان برجسته در فرهنگ‌های دیگر شهرت دارند، بیشتر یاد بگیریم و آنان را به احترامی که

می‌دانستم که

گروه داوران

به زمان کافی

برای خواندن

این همه کتاب

نیاز دارند

(چیزی نزدیک به

۶۰۰ کتاب)،

به همین دلیل

به کمیته اجرایی

IBBY

پیشنهاد کردم

زمان مطالعه و

بررسی کتاب‌ها

افزایش یابد؛

از این‌رو

دریافت و بررسی

آثار نامزده

شده را

سه ماه

جلوتر از

سال‌های پیش

آغاز کردیم

بورگ شویگر

شایستگی‌اش را دارند، نزدیک کنیم. تجربه‌ای که می‌تواند با چشمان باز انجام شود.»

وبلاگ HCA

برخورداری از زمان بیشتر برای آثار رسیده توسط داوران، امکان آشنایی بیشتر با آرای دیگر داوران انتخاب نامزدهای دریافت جایزه و مرور آثارشان را پدید آورد. برای این کار ما یک کد ورودی برای دسترسی به وبلاگ آندرسن در اختیار اعضای گروه داوران قرار دادیم تا آراءشان را در آن مطرح کنند. گروه داوران از این آزادی برخوردار بودند که بتوانند نظراتشان را اصلاح کنند، تغییر دهند و حتی پس از تبادل نظر و بررسی عمیق‌تر، به رأی تازه‌ای دست یابند.

طراحی وبلاگ بسیار تأثیرگذار بود. این کار به اعضای گروه داوران امکان می‌داد که از یکدیگر

کمک بخواهند، به ویژه در مورد آثاری که از زبانی ناآشنا برخوردار بود. برای مثال Bill Nagelkerke بیل ناگل کرک، داور زلاندنو، برای داوری آثار ایرملین ساندمن لیلیوس Irmelin Sandman Lilius از فنلاند، به دلیل آن که زبان فنلاندی نمی‌دانست، از دیگران کمک خواست تا همچنین یونکو یوکوتا Yunko Yokota داور آمریکایی، امکان دسترسی به ترجمه انگلیسی آثار لیلیوس را در امریکا نداشت. آن‌ها از طریق وبلاگ این موضوع را با من درمیان گذاشتند و من با نیکلاس بنگتسون Niklas Bengtsson کارشناس ادبیات کودکان و عضو شعبه ملی IBBY در فنلاند تماس گرفتم تا شناخت بیشتری از این نویسنده به ما بدهد و این امکانی شد تا نیکلاس مقالاتی درباره آثار لیلیوس برای من بفرستد.

همچنین گفت‌وگوی جالبی درباره آثار گوس کویی‌یر Guus Kuijier نویسنده هلندی بین ما درگرفت. یونکو یوکوتا یادآور شد که کتاب‌های این نویسنده و معرفی‌نامه‌اش به زبان دانمارکی است و امکان مطالعه آن وجود ندارد. آنمی لیزن Annemie Leysen داور بلژیکی گروه، جزییاتی درباره کویی‌یر برای من فرستاد که نشان می‌داد او جایزه‌های ملی و بین‌المللی‌ای دریافت کرده و آثارش به چه زبان‌هایی ترجمه شده. دو روز پس از آن آلیسیا سالوی Alicia Salvi داور آرژانتینی گروه اعلام کرد دو کتاب از این نویسنده را به زبان اسپانیایی پیدا کرده و قول داد که آن‌ها را بخواند و نظرش را درباره آثار این نویسنده به دیگران ابراز کند. همزمان که همگی، درگیر بحث درباره آثار این نویسنده بودیم، شعبه دانمارکی

روبرتو اینوچنتی

IBBY اعلام کرد نسخه آلمانی آثار این نویسنده را جمع‌آوری کرده و برای هر کس که لازم داشته باشد، خواهد فرستاد. پس از مدتی کوتاه، تعدادی از ما به نسخه‌های آلمانی این نویسنده دست یافتیم. در این زمینه همکاری دوستان دانمارکی بسیار قابل تقدیر است. با پشت سر گذاردن این تجربه، همه اعضای گروه به این نتیجه رسیدند که وجود وبلاگ هم‌چنینی می‌تواند اطلاعات کافی در اختیار گروه داوران بعدی آندرسن قرار دهد تا بر مبنای اطلاعات جمع‌آوری شده، بهتر تصمیم بگیرند.

موقعیت‌ها و تبادل نظرها

در سال ۲۰۰۷ امکانی برای من فراهم شد تا بتوانم به کشور چین سفر کنم. موقعیتی که به ملاقات من با چند نویسنده چینی در پکن و شانگهای انجامید. در میان آن‌ها کین ون جون Qin Wenjun نامزد جایزه آندرسن سال ۲۰۰۸ نیز دیده می‌شد. در طول این دیدار دریافتم ادبیات کودکان در چین، دوران تازه‌ای را طی سال‌های دهه ۷۰ آغاز کرده و در حال کسب تجربه‌های گوناگون در این زمینه است. در طول روزهای داورى آندرسن، توانستم این تجربه ارزشمند را با دیگر اعضای گروه داوران در میان بگذارم و به دنبال آن گروه داوران به این باور مشترک رسید که آثار یک نویسنده، باید منطبق با فرهنگ ملی او مورد بررسی و داورى قرار گیرد. حضور هلن شائر Helene Shaer داور سوئیسی و رئیس پیشین انتشارات پائوباب، موقعیتی استثنایی بود که به ما امکان داد تا از تجربه‌ها و دانش ارزشمندش درباره ادبیات کودکان کشورهای دیگر، از جمله چین، باخبر شویم.

بحث‌های بیشتری درباره فرهنگ‌های گوناگون دنبال شد تا جایی که نوبت به بررسی آثار فاطیما ال معدول Fatima El Maadoul از کشور مصر رسید. همگی خرسند بودیم از این که بیل ناچل کرک نظر جی هیل Jay Heale، رئیس گروه داوران سال ۲۰۰۲ را به ما یادآور شد: «امکان بررسی آثار به زبان ملی نویسنده، بسیار شکوهمندتر از بررسی آثار ترجمه شده اوست. ما نیازمند ایجاد تعادل میان آثاری هستیم که از ترجمه‌های موفق برخوردار بوده‌اند. با آثاری که به دلیل برخورداری از یک زبان یا فرهنگ محدود، از سهم جهانی کمتری برخوردار شده‌اند».

اگرچه
معیارهای کلی
انتخاب آثار
برای گروه داوران
آندرسن ۲۰۰۸
فرستاده شده بود،
اما فرصت تازه‌ای
پیش آمد
تا آن‌ها از طریق
وبلاگی که
به این منظور
راه‌اندازی شده بود،
معیارهای مشخص
خود را
به بحث و
تبادل نظر
بگذارند

اما مشکل اصلی آن بود که ما چگونه می‌توانستیم به آن تعادل دست یابیم. بدون شک به اطلاعات بیشتری درباره سهم نامزدهای گروه دوم نیازمند بودیم. در این صورت گروه داوران به اطلاعات بیشتری درباره نویسنده مصری نیاز داشت. در این مورد چه کسی بهتر از نادیا ال خولی Nadia El Kholy داور مصری گروه می‌توانست کمک‌مان کند؟ اعضای گروه از وی خواستند تا اطلاعات بیشتری درباره ال معدول به آن‌ها بدهد.

در ماه فوریه، پس از ۸ ماه گفت‌وگو از طریق وبلاگ، از داوران خواسته شد فهرستی از نامزدهای خود را در اختیار دیگران قرار دهند. هر داور نام ۱۵ نفر را از میان ۳۰ نویسنده و ۳۰ تصویرگر از ۳۵ کشور جهان فهرست کرد و به اطلاع دیگران رساند. در میان نامزدهای اعلان شده، نام کسانی به چشم می‌خورد که بخش بزرگی از زندگی‌شان را به ادبیات کودک اختصاص داده بودند. کسانی چون: ایرملین ساندمن لیلیوس از فنلاند (متولد ۱۹۳۶)، برایان دوئل از کانادا (متولد ۱۹۳۵، Brian Doyle)، پیتر هارتلینگ از آلمان (متولد ۱۹۳۳، peter Hartling)، شونتارو تانی‌کاوا از ژاپن (متولد ۱۹۳۱، Shuntaro Tanikawa)، آدولف بورن از جمهوری چک (متولد ۱۹۳۰، Adolf Born)، ولوید آکساندر از امریکا (متولد ۱۹۲۴، Liloyd Alexander) که چند ماه پس از نامزد شدنش به‌طور غم‌انگیزی درگذشت. این‌ها کسانی بودند که ما توانستیم بر اساس سهم برجسته شدن در ادبیات کودکان، آثارشان را بررسی کنیم. در این میان لوید آکساندر، نویسنده‌ای بود که به خاطر نگارش داستان‌های بلند تخیلی در کشور شناخته شده بود و بدون شک سهم او در ترسیم فضاهایی خیال‌انگیز و ماجراهایی موفقیت‌آمیز، در میان ادبیات کودکان کشورش پایدار خواهد ماند.

دیدار نهایی در بازل

سرانجام دو روزی که طی آن باید رأی نهایی صادر می‌شد، فرا رسید. شب قبل، همگی به خانه لیز پیج Liz Page رئیس دایره اعضا، ارتباطات و پروژه‌های تازه IBBY؛ در بازل دعوت شدیم؛ جایی که امکان آن وجود داشت اعضای گروه داوران بتوانند شخصاً در فضایی گرم و صمیمی که لیز و همسرش مالکوم تدارک دیده بودند، با یکدیگر دیدار کنند. گرچه گروه ما برای نخستین بار یکدیگر را ملاقات می‌کرد، اما احساس ما چنان بود که دوستی پایداری میان ما وجود دارد، چرا که گفت‌وگویی ۸ ماهه را پشت سر گذاشته بودیم. افزون بر ۱۰ عضو با تجربه گروه داوران و من، الدا نوگوترا Elda Nogueira، نایب رئیس IBBY و اهل ریودوژانیروی برزیل، و لیز پیج مسئول روابط خارجی دفتر، ما را همراهی می‌کردند. لیز پیج به هر یک از اعضای گروه داوران، نسخه‌ای از فهرست نامزدها را که توسط اعضا در وبلاگ درج شده بود، در اختیار دیگران قرار داد. فهرستی که منبع اصلی گفت‌وگوهای دو روزه ما قرار می‌گرفت.

مرجع‌ها:

کرمپتون، پاتریشیا (۱۹۸۴، Crampton, Patricia)، کتاب‌هایی برای نگهداری، جایزه هانس کریستیان آندرسن
گرت، جفری (۱۹۹۳، Garrett, Jeffrey)، دور از عقل، سه نامزد برای جایزه آندرسن ۱۹۹۲.
هیل، جی (۲۰۰۲، Heale, Jay)، نامه به داوران آندرسن در زمینه «معیارهای انتخاب برندگان آندرسن»، (منتشر
نشده)

نام نویسنده برنده جایزه هانس کریستیان آندرسن ۲۰۰۸:

برنده: یورگ شویبگر (Jürg Schubiger) (نویسنده سوئیسی)

نویسندگان فینالیست:

* بارتولومو کامپوس دو کویی یروس (از برزیل)
Bartolomeu Campus de Queiros
* برایان دوایل (از کانادا)
Brian Doyle
* گوس کویی یر (از هلند)
Guus Kuijer
* دیوید آلموند (از انگلستان)
David Almond

در ماه فوریه،
پس از ۸ ماه
گفت‌وگو

از طریق وبلاگ،

از داوران

خواسته شد

فهرستی از

نامزدهای خود را

در اختیار دیگران

قرار دهند.

هر داور نام

۱۵ نفر را

از میان

۳۰ نویسنده و

۳۰ تصویرگر از

۳۵ کشور جهان

فهرست کرد و

به اطلاع دیگران

رساند

نام تصویرگر برنده جایزه هانس کریستیان آندرسن ۲۰۰۸:

برنده: روبرتو اینوچنتی (تصویرگر ایتالیایی)

تصویرگران فینالیست:

* ایزول میزنتا (از آرژانتین)
Isol Misenta
* سوویتلان یوناکوویچ (از کروواسی)
Svjetlan Junakovic
* آدولف بورن (از جمهوری چک)
Adolf Born
* دیوید ویزنر (از امریکا)
David Wiesner

گروه داوران HCA (اندرسن)

* رییس گروه: زهره قایینی

اعضای گروه داوران:

* آلیسیا سالوی (از آرژانتین)
Alicia Salvi
* آنمی لیزن (از بلژیک)
Annemie Leysen
* فرانسینه ساراسین (از کانادا)
Francine Sarrasin
* نادیا الخولی (از مصر)
Nadia El Kholy
* ایزابل نیرس شؤرل (از فرانسه)
Isabelle Nieres Chevrel
* ناتالیا اوگوستینوویچ (از روسیه)
Nataliya Avgustinovich
* بیل ناچل کرک (از زلاندنو)
Bill Nagelkerke
* ماریا یسوس گیل (از اسپانیا)
Maria Jesus Gil
* هلن شائر (از سوئیس)
Helene Shaer
* یونکو یوکوتا (از امریکا)
Yunko Yokota

همراهان:

* اِلد نوگویرا (نایب رئیس)
IBBY) Eld Nogueira
* لیز پیچ (رئیس دایره اعضا، ارتباطات و پروژه‌های تازه)
IBBY) Liz Page

پی‌نوشت:

۱ نشریه بوک برد / Bookbird / شماره ۴۸، سال ۲۰۰۸ (نشریه دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان، IBBY)